

ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ РІЗНИХ ГРУП НАСЕЛЕННЯ

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСНОВИ ОПТИМІЗАЦІЇ СИСТЕМИ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Троценко Валерій, Троценко Тетяна

Державний вищий навчальний заклад «Переяслав-Хмельницький
державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»

Аннотація

В статье раскрыты организационно-педагогические аспекты подготовки будущих специалистов путем оптимизации системы физического воспитания. Проанализированы результаты исследований ученых относительно состояния здоровья и физической подготовленности студенческой молодежи. Указан ряд противоречий, которые существуют в современной системе подготовки будущих специалистов. Отмечено, что преодоление отмеченных противоречий поможет значительно поднять действенность физического воспитания и полноценно реализовать государственный заказ на физически подготовленных специалистов, способных полноценно выполнять свои личностные и производственные функции.

Ключевые слова: система физического воспитания, будущие специалисты, профессиональная деятельность, пути усовершенствования.

Annotation

The article deals with organizational and pedagogical aspects of training for future specialists by means of optimization of the physical education system. The results of researches of scientists in relation to health condition and physical fitness of young students were analyzed. A range of contradictions existing in the modern system of training of future specialists were specified. It is noted that the overcoming of the specified contradictions would help in significant improvement of the efficiency of physical education and the full-rate realization of the state order for physically trained specialists capable of performing their personal and production functions to the utmost.

Key words: physical education system, future specialists, professional activity, means of improvement.

Постановка проблеми. В умовах глибоких перетворень, які відбуваються в соціально-економічному та культурному житті українського народу, набула особливої гостроти проблема підготовки висококваліфікованих фахівців, які були б здатні самостійно приймати рішення, усвідомлено здійснювати свій вибір, гнучко реагувати на зміни обставин, нетрадиційно підходити до вирішення проблем, швидко адаптуватися до мінливих умов, створювати щось нове.

Важливим завданням залишається підвищення рівня їхнього динамічного здоров'я, психофізичних можливостей, від яких залежать у повній мірі професійна дієздатність, надійність та довголіття. Ці якості особистості фахівців вищої кваліфікації традиційно формуються і вдосконалюються в студентські роки засобами фізичного виховання, що здійснюється в межах системи вищої освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Державною програмою з фізичного виховання студентської молоді передбачено використання до 40% навчального часу на розвиток і вдосконалення саме тих фізичних здібностей і психофізіологічних якостей, які мають вирішальне значення в процесі виконання майбутніх професійних обов'язків.

Однак, результати досліджень науковців свідчать [1, 6, 9, 13], що

від 25 до 50% молодих фахівців, які нещодавно закінчили вітчизняний вищий навчальний заклад фізично неспроможні працювати з такими інтенсивністю та обсягами, що вимагають сучасні соціальні умови життя.

Останнім часом в цьому напрямку значно активізувалися дослідження, присвячені питанням інтенсифікації фізичної підготовки до майбутньої професійної діяльності студентської молоді [1, 8, 9, 13].

Однак проведені дослідження не отримали належного висвітлення даної проблеми в сучасній теорії і практиці фізичного виховання у ВНЗ. Не виявлені також в повній мірі шляхи його подальшого розвитку.

Недостатнє дослідження цих питань на практиці обмежує можливість та ефективність психофізичної підготовки випускників ВНЗ, знижує їхній професійний потенціал, об'єктивно стримує в певних межах прогрес нашого суспільства. Ситуація, що склалася, визначає гостру необхідність вирішення протиріччя між потребою у фахівцях, що володіють високим рівнем психофізичної готовності виконувати свої суспільні, виробничі та особисті функції, та можливістю їхнього фізичного вдосконалення у ВНЗ.

Мета дослідження – здійснити науковий аналіз проблеми оптимізації системи фізичного виховання студентської молоді України.

В роботі були використані наступні **методи** дослідження: аналіз спеціальної науково-методичної літератури, документальних джерел та передового практичного досвіду.

Результати досліджень та їх обговорення. Проблема сучасної системи вищої освіти полягає у пошуку оптимальних шляхів підготовки висококваліфікованих фахівців з високим рівнем конкурентоспроможності в умовах ринкової економіки. З огляду на

це молоді фахівці повинні адаптуватися до нових умов праці, удосконалюючи власні професійні знання, розвиваючи високу працездатність, фізичне здоров'я.

Аналіз практики фізичного виховання студентської молоді в Україні, ряді країн СНД і далекого зарубіжжя з позицій системного підходу показав, що в Україні за роки її незалежності склалася визначена підсистема фізичного виховання студентів, загальні контури якої закріплені низкою нормативних документів.

Нинішня система фізичного виховання багато в чому зберегла характер унітарної системи фізичного виховання студентів ВНЗ, що сформувалася за радянські часи, особливості якої досить предметно представлені в програмних документах та спеціальній літературі [2, 3, 11].

Існуюча система фізичного виховання студентської молоді України припускає створення в масштабах країни і на рівні вищих навчальних закладів, визначених стандартизованих ідеологічних, програмно-нормативних і організаційних основ фізичного виховання та умов для його реалізації. Зокрема, передбачається виконання соціального замовлення держави і суспільства на зміцнення здоров'я, загальнокондиційну і професійно-прикладну фізичну підготовку студентів шляхом організації у ВНЗ обов'язкових навчальних і позанавчальних факультативних занять з різними практико-діяльними компонентами фізичної культури з обов'язковою реалізацією базового компонента, орієнтованого на оволодіння особистою фізичною культурою фахівця.

Для ефективного функціонування діючої системи передбачається також наявність на рівні ВНЗ кадрового, медичного, науково-методичного, інформаційного, матеріально-технічного, фінансового, мотиваційного та управлінського забезпечення.

Аналіз літератури і практики показує, що сформована у ВНЗ України система фізичного виховання студентської молоді недостатньо ефективна. Вона не виконує повною мірою соціальне замовлення держави на забезпечення здоров'я, загальнокондиційної і спеціальної професійно-прикладної психофізичної підготовленості студентів до життєдіяльності і професійної роботи та вимагає подальшого вдосконалення. На це багаторазово вказує цілий ряд державних документів [10, 11, 12,]. На це ж звертають увагу фахівці в області фізичного виховання [6, 8, 9].

Документальна база досить чітко формулює державне замовлення на фізичне виховання студентської молоді як важливого засобу формування сучасного фахівця, визначається його статус як нормативної дисципліни, мета та завдання.

Так, у Законі України «Про фізичну культуру і спорт», що прийнятий Верховною Радою в 1993 році, фізичне виховання студентів визнане одним з головних напрямків упровадження фізичної культури серед студентської молоді, органічною частиною загального виховання студентів, покликаним забезпечити розвиток фізичних, морально-вольових, розумових здібностей і професійно-прикладних навичок [11].

Держава також формулює конкретні вимоги до фізичної підготовленості студентської молоді у вигляді Державних тестів і нормативів фізичної підготовленості [4].

Проведені дослідження виявили, що фізичне виховання студентської молоді необхідне в нашій країні сьогодні не тільки для держави, але і для сучасного виробництва. Ретельний аналіз сучасних професіографічних досліджень виявив, що сучасне промислове виробництво ставить все зростаючі вимоги до психофізіологічної і психофізичної підго-

товленості фахівців, що випускаються ВНЗ.

Повноцінно реалізувати ці вигоди, за сучасними даними, може тільки спеціально сформована система фізичного виховання студентів ВНЗ.

Про ефективність сформованої в нашій країні системи фізичного виховання студентів ВНЗ III-IV рівнів акредитації можна цілком виразно стверджувати за результатами щорічного Державного тестування фізичної підготовленості, обстежень стану здоров'я студентської молоді, вивчення професійної працездатності, фізичної готовності і надійності випускників ВНЗ.

У процесі аналізу результатів тестування студентів ВНЗ III-IV рівнів акредитації за останніми даними статистичних звітів виявлено, що з урахуванням недопущених до тестування мають високий рівень фізичної підготовленості 7,4%, вищий за середній – 24,7%, середній – 26,1%, нижчий за середній (враховуючи недопущених до тестування) – 41,8% студентів.

Результати досліджень вітчизняних науковців свідчать, що на сьогодні майже 90% студентів мають істотні відхилення в стані здоров'я.

Низький рівень здоров'я студентів з тенденцією його погіршення підтверджують і результати щорічних медичних оглядів цієї категорії учнівської молоді.

Об'єктивним критерієм стану здоров'я і фізичної підготовленості студентської молоді є кількість студентів, віднесених до спеціальної медичної групи. В ці групи, відповідно до існуючих інструкцій, зараховуються студенти, які мають істотні відхилення в стані здоров'я і низький рівень фізичної підготовленості.

Вивчення проблеми стану здоров'я і фізичної підготовленості молодих фахівців засвідчує, що більшість із них після закінчення ВНЗ, фізично не готові працюва-

ти в тому темпі і з тією інтенсивністю, що вимагають сучасні ринкові умови [7].

Аналіз наукової літератури з проблеми дослідження дає підстави констатувати, що основними причинами недостатньої фізичної підготовленості випускників вищих навчальних закладів є:

- відсутність конкретного соціального замовлення на фізичну підготовленість і надійність випускників ВНЗ з боку виробництва і працедавців і його вираження в конкретних формах і, як наслідок, – не розуміння з боку керівництва ВНЗ і студентів цільності фізичного виховання;

- відсутність (насамперед на рівні ВНЗ) чіткого системного уявлення фізичного виховання студентів, здатного успішно функціонувати в умовах оновлення суспільства в Україні з урахуванням усіх реалій, що складаються.

Водночас, вивчення сучасної системи підготовки майбутніх фахівців показує, що в ній існує низка суперечностей, а саме:

- недостатня гуманістична і професійна спрямованість;

- неефективна теоретична і методична підготовка студентів;

- обмежений склад практико-діяльнісних компонентів, що забезпечують сукупність виконання її функцій;

- низька дієвість дидактичного наповнення практичних розділів;

- вибір неадекватних сучасному менталітету і мотиваційної зрілості студентів форм організації процесу фізичного виховання;

- відсутність належних умов для його ефективного функціонування (необхідного кадрового, науково-методичного, медичного, матеріально-технічного, фінансового забезпечення);

- слабка мотивація студентів до своєї фізичної освіти і вдосконалення;

- відсутність науково обґрунтованої моделі подальшого розвитку системи в найближчому і віддаленому майбутньому в краї-

ні в цілому, конкретно в кожному вищому навчальному закладі.

Подолання означених суперечностей потребує подальшого обґрунтування системи фізичного виховання, її сучасної моделі на основі системного аналізу і з урахуванням динаміки соціально-економічного розвитку суспільства, що допоможе значно підняти дієвість фізичного виховання і повноцінно реалізувати державне замовлення на добре фізично підготовлених фахівців, здатних повноцінно виконувати свої особистісні та виробничі функції.

В останні роки в літературі робляться спроби сформулювати стратегію реформування системи фізичного виховання студентської молоді України.

Однак шляхи і заходи, що рекомендуються, ще недостатньо науково обґрунтовані і, насамперед, з позицій соціально-економічних умов, що складаються, і в зв'язку з цим не знаходять підтримки у практиків.

Таким чином, останнім часом з'явилось достатньо переконливих досліджень, які свідчать, що в даний час в Україні є всі передумови для здійснення повноцінного фізичного виховання студентської молоді.

За роки незалежності сформульоване чітко державне замовлення у вигляді основних нормативних актів на фізичну готовність студентської молоді до продуктивної життєдіяльності, професійної праці та виконання свого громадянського обов'язку і здійснення фізичного виховання як гаранта забезпечення цієї фізичної готовності. Накопичена велика кількість даних, що свідчать про те, як фізичне виховання може успішно забезпечувати соціальне замовлення суспільства, держави і виробництва на фізичну готовність молоді.

Однак дослідження виявили, що наявні передумови здійснення фізичного виховання студентської молоді реалізуються в Укра-

їні далеко не адекватне запитає суспільства і держави. Причиною цього, на нашу думку, є відсутність обґрунтованого в науковому і практичному плані масового замовлення на фізичне виховання як найбільш ефективного і доступного засобу забезпечення готовності до професійної діяльності з боку виробництва, конкретних роботодавців і самих студентів.

Не менш важливим є й те, що соціально-економічна ефективність фізичного виховання студентів аргументована недостатньо, фрагментарно, на порівняно невеликому статистичному матеріалі. А це часто ставить під сумнів доцільність здійснення фізичного виховання студентської молоді, веде на практиці до зниження його термінів і обсягів у багатьох ВНЗ країни.

Висновок

Проведений нами аналіз спеціальної науково-методичної літератури, документальних джерел і практики показує, що сформована у ВНЗ України система фізичного виховання студентської молоді недостатньо ефективна. Вона не виконує повною мірою соціальне замовлення держави на забезпечення здоров'я, загальнокондиційної і спеціальної професійно-прикладної психофізичної підготовленості студентів до життєдіяльності і професійної роботи та вимагає подальшого вдосконалення. Недостатнє дослідження цих питань на практиці обмежує можливості та ефективність психофізичної підготовки випускників ВНЗ, знижує їхній професійний потенціал, об'єктивно стримує в певних межах прогрес нашого суспільства. Ситуація, що склалася, визначає гостру необхідність вирішення протиріччя між потребою у фахівцях, що во-

лодіють високим рівнем психофізичної готовності виконувати свої суспільні, виробничі та особисті функції, та можливістю їхнього фізичного вдосконалення у ВНЗ.

Література:

1. Ведмеденко Б. Ф. Проблеми фізичного виховання на сучасному етапі становлення вищого навчального закладу / Б. Ф. Ведмеденко і співавт. / Колективна монографія. Актуальні проблеми теорії і методики фізичного виховання. – Львів, ЛДДФК, 2004. – С. 15–23.
2. Вимоги до навчальних програм фізичного виховання в системі освіти України (основи стандарту фізичного виховання) // Педагогіка і психологія. – №3- (12). – 1996. – С.219-231.
3. Державна програма розвитку фізичної культури і спорту в Україні. – К., 1994. – 26с.
4. Державні тести і нормативи оцінки фізичної підготовленості населення України / за ред. Зубалія М.Д. – К., 1997. – 35с.
5. Канішевський С. Порівняльний змістово-структурний аналіз систем фізичного виховання освітніх закладів: вітчизняний та зарубіжний досвід / С. Канішевський, Ю. Човнюк, Є. Іванова // Актуальні проблеми теорії і методики фізичного виховання: Колективна монографія / Упоряд.: О. М. Вацеба, Ю. В. Петришин та ін. – Львів: Редакційно-видавничий центр ЛДДФК; НВФ «Українські технології», 2005. – С. 78–74.
6. Круцевич Т. Ю., Петровський В. В. Управление процессом физического воспитания. Гл. 12. учебника: Теория и методика физического воспитания / Под ред. Т. Ю. Круцевич.

– К.: Олимпийская литература, 2003. – Т. 1. – 423 с.

7. Круцевич Т.Ю. Контроль у фізичному вихованні дітей, підлітків і молоді: навч. посіб. / Круцевич Т. Ю., Воробйов М. І., Безверхня Т.В. – К.: Олімп. Л-ра, 2001. – 224с.
8. Леонов О. З. Формування ціннісного ставлення студентів до власного здоров'я / О. З. Леонов // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді [зб. наук.праць]. – К-П: Абетка-НОВА, 2007. – Випуск 10. – Т. 2.– С. 442–450
9. Мудрік В. І. Організаційно-методичні основи фізичного виховання студентів вищих навчальних закладів: монографія / Мудрік В. І., Леонов О. З., Мудрік І. В., Ільченко А. І., Козак Є. П. // За ред... В. І. Мудріка. – К.: Педагогічна думка, 2010. – 192 с.
10. Про затвердження Державної програми розвитку фізичної культури і спорту на 2007 – 2011 роки. Постанова Кабінету Міністрів від 15 листопада 2006 р. №1594 (Hptt://www.gov.ua)
11. Про фізичну культуру і спорт: Закон України від 24 грудня 1993 р. №3809-ХІІ).
12. Фізичне виховання. Навчальна програма для вищих навчальних закладів України III–IV рівнів акредитації: Наказ Міністерства освіти і науки України від 14 жовтня 2003 р. №757.
13. Сичов С. О. Формування потреби фізичного вдосконалення у студентів вищих технічних навчальних закладів: Дис... канд. пед. наук: 13.00.07 / Національний технічний ун-т України «Київський політехнічний ін-т». – К., 2002. – 195с.

